

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Докторске академске студије

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком бр. 1143/1, донетом на седници одржаној дана 26. априла 2023. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену докторске дисертације докторанда **мср Цице Баџић** под насловом „Синтаксичка варијативност у дискурсу друштвених мрежа”, урађену под менторским руковођењем др **Јелене Јовановић Симић**.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Јелена Јовановић Симић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: Српски језик

Датум избора у звање: 26. јун 2017.

Установа на којој је запослен: Универзитет у Београду – Филолошки факултет

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Катарина Беговић

Звање: доцент

Ужа научна област: Српски језик

Датум избора у звање: 22. децембар 2020.

Установа на којој је запослен: Универзитет у Београду – Филолошки факултет

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: проф. др Јелена Петковић
Звање: ванредни професор
Ужа научна област: Савремени српски језик
Датум избора у звање: 13. јул 2020.
Установа на којој је запослен: Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу

4. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: др Сања Огњановић
Звање: доцент
Ужа научна област: Српски језик
Датум избора у звање: 30. новембар 2021.
Установа на којој је запослен: Универзитет у Београду – Филолошки факултет

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Цица (Зоран) Баџић
Датум и место рођења:	11. август 1971.
Наслов мастер рада:	Правопис на прелазу из млађих у старије разреде основне школе
Датум одбране мастер рада:	22. септембар 2014.
Установа где је одбрањен мастер рад:	Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Српски језик

III СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање у оквиру рада на докторској дисертацији

1. Баџић 2023: Цица Баџић, *Фразеологија на друштвеним мрежама*, Књижевност и језик, XX, бр. 1 (Потврда о прихваћеном раду од 13.3.2023).
2. Баџић 2019: Цица Баџић, *Дублетни пар 'кап' и 'капља'*, Синтезе – часопис за педагошке науке, књижевност и културу, бр. 15, 1–15.UDK 811.163.41'373.611
3. Баџић 2017: Цица Баџић, *Лексема 'ако' у разговорном функционалном стилу*, Синтезе – часопис за педагошке науке, књижевност и културу, бр. 12, 23–38.UDK 811.163.41'367.62 811.163.41'38

4. Баџић 2017: Цица Баџић, *Стилска маркираност комуникативно немаркираних реченица*, Радови Филозофског факултета, бр. 17, књ. I, 21-45, Пале: Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет Пале. УДК 81'367.3:070 DOI 10.7251/RAD1715021B
5. Баџић 2015: Цица Баџић, *Друштвене мреже у настави српског језика у области правописа*, у: Зборнику са конференције *Дигитална хуманистика*, 2015, Књ, 2, стр. 159-181. Београд. (<https://doi.org/10.18485/dh.2015.2.ch12>)

IV НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Синтаксичка варијативност у дискурсу друштвених мрежа

V ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет истраживања ове дисертације јесте синтаксичка варијативност у дискурсу друштвених мрежа: 'фејсбук', 'твитер', 'инстаграм' и 'тик-ток'. Друштвене мреже и онлајн-комуникација постале су саставни део модерног човека, а проучавање комуникације на интернету интересантно је и значајно научницима у више области и дисциплина, пре свега лингвистима. Језик који се може уочити на интернету прилично је разноврстан, и у директној је зависности од тога која се друштвена мрежа користи. На 'фејсбуку', 'твитеру', 'инстаграму' и 'тик-току' корисници стварају различите текстовне и жанровске форме, базиране на различитим типовима вербатива, функционално се разликују по многим критеријумима, априори по тематско-жанровском, али је примарни предмет анализе синтаксичка варијативност остварена реченичном оперативношћу и операторима, али и другим квантитетским и квалитетским синтаксичко-стилским средствима. Како се поменути текстови употребљавају у другачијим контекстима, нужно су опажени и описани семантички механизми који мењају значење лексема употребљених на друштвеним мрежама у односу на значења која имају у књижевном језику.

VI ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА ДИСЕРТАЦИЈЕ

Основне (доказане) хипотезе истраживања дисертације јесу следеће:

- 1) 'Фејсбук', 'твитер', 'инстаграм' и 'тик-ток', поред своје информативне, друштвене и др. улоге – имају своје језичке особености.
- 2) У дискурсу друштвених мрежа доминирају жанрови 'објава' и 'коментар', и припадају разговорном функционалном стилу.
- 3) Доминантне језичке одлике у дискурсу друштвених мрежа јесу негација, интерогација и експресивност, а исказују се реченичним операторима.
- 4) Функционална вредност оператора јесте варирање исказа на синтаксичком, лексичком, фразеолошком, прагматичком и стилистичком плану.
- 5) Оператори варирају и уносе измене на комуникативном, логичко-истинитосном, модалном и на структурном плану исказа.
- 6) Системски неутралне јединице стичу својство афирмације, негације, интерогације и експресивности применом и комбинацијом оператора у складу са комуникативном намером говорника.

- 7) Осим стандардне лексике и фразеологизама на друштвеним мрежама се употребљавају и жаргони и неологизми.
- 8) Лексичка и синтаксичка варијативност фразеологизама не утиче на семантички ниво ових језичких јединица.
- 9) Синтаксички и стилематски аспект реченичне оперативности остварује се поступцима интензивирања, пермутације и осамостаљивања.

VII КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мср Цице Баџић Синтаксичка варијативност у дискурсу друштвених мрежа израђена је под менторством проф. др Јелене Јовановић Симић, редовног професора, запослене на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Дисертација има 267 страница текста стандардног компјутерског формата (Times New Roman, величина фонта 12, проред 1) и садржи следеће обавезне формалне сегменте: Наслов (на српском, енглеском и на руском језику), Идентификациону страницу докторске дисертације, Апстракт и Кључне речи (на српском и енглеском језику), Садржај. Главни део тезе структуриран је у виду следећих поглавља: 1. *Уводна разматрања* (1–45); 2. *Текст и дискурс* (45–53); 3. *Друштвене мреже* (54–64); 4. *Лексичка и фразеолошка грађа у дискурсу друштвених мрежа* (68–99); 5. *Синтаксички аспект реченичне оперативности* (100–193); 6. *Стилистички аспекти реченичне оперативности* (194–211); 7. *Закључак* (212–221). Након закључних напомена следе *Извори, Литература, Регистар, Прилог А, Прилог Б*. На крају дисертације налазе се *Биографија аутора, Изјава о ауторству, Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада и Изјава о коришћењу*.

Основни предмет проучавања дисертација јесте синтаксичко варирање унутар исказне структуре применом операција и оператора као показатеља негације, интерогације и експресивности у дискурсу друштвених мрежа. Истраживање је засновано на корпусу који обухвата четири друштвене мреже: 'фејсбук', 'инстаграм', 'твитер' и 'тик-ток'.

У уводном поглављу дефинише се предмет истраживања, одређени су циљеви и задаци анализе. Основни задаци у истраживању јесу опис и анализа у вези са реченичном оперативношћу, лексичком и фразеолошком грађом, и то за сваку друштвену мрежу понаособ, како би се приказала синтаксичка и фразео-семантичка варијантност овог дискурса као целине, затим одређивање синтаксичких структура које говорници употребљавају при исказивању негације, интерогације и експресивности, као и описивање њихових варијација. Задатак је и представљање реалне употребе израза у савременом (синхронном) друштвено-историјском и културном моменту, те је пажња посвећена и фразеологији, жаргону и неологизмима, будући да се може уочити да се тзв. активни корисници изразито често служе управо овим јединицама, највише ради остваривања спонтаности и експресивности у комуникацији. Представљен је и корпус кога чине приближно 2000 (две хиљаде) примера, а грађа за анализу текстова ексцерпирана је приступањем са личног профила аутора и 'пријатеља' аутора на два начина – један је пописивањем, тачније копирањем текстовних 'објава' и 'коментара' корисника чији је налог означен као јавни, и он је доминантан, а други је начин остварен помоћу претраживача који 'фејсбук', 'инстаграм', 'твитер' и 'тик-ток' нуде као једну од технички подржаних опција.

У овом поглављу представљен је теоријско-методолошки оквир дисертације и појмовно-терминолошки апарат. Доминантни теоријски приступ у истраживању заснива се на релевантним теоријама говорних жанрова, тј. њихове природе, са посебним освртом на Бахтинове идеје. Виноградовљеве идеје о жанру помогле су кандидаткињи у стилистичкој интерпретацији тематике жанрова друштвених мрежа, посебно са аспекта тзв. стилистике говора, и са аспекта генерисања и употребе говорних жанрова. Кандидаткиња Цица Баџић у своја истраживања о жанровима друштвених мрежа укључује и разматрања која припадају савременом теоријском приступу, као што су погледи Дементјева на форме изражавања и врсте

жанрова и Свејзлова анализа дискурсне заједнице. Уочено је да се у истраживању жанрова друштвених мрежа значајно истичу резултати Шипицине, која утврђује да на друштвеним мрежама доминирају жанр 'објаве' и 'коментара'.

Функционално варирање условило је настанак функционалних стилова, па се сходно томе – применом аналитичке, дескриптивне и класификационе методе – закључује да је на друштвеним мрежама, посебно у 'објавама' и 'коментарима', доминантан разговорни стил.

У уводном поглављу истиче се да ће анализа дискурсних текстова бити представљена са четири теоријска и практична аспекта: (1) тесктуалностилистички, (2) лингвостилистички, (3) структуралистички и (4) синтаксичко-стилистички. На крају уводног поглавља дато је објашњење појмова варијативност и реченична оперативност, из разлога што корисници на друштвеним мрежама постављају и креирају текстове који се функционално разликују по многим критеријумима.

Синтаксичка варијативност уочљива је како по тематско-жанровским специфичностима, тако и на чисто структурном плану, и остварена је различитим могућностима избора исказа, али најчешће реченичном оперативношћу и операторима. Синтаксичка варијативност разумева се двојачко: (1) као процес избора, разуме се, по осећају говорника – комуникативно најоптималније синтаксичке форме, или (2) како је у Српској синтакси одређују Р. Симић и Ј. Јовановић – као усклађивање са разноврсним контекстима. Сходно томе, оператор се одређује као средство трансформације, а реченични оператори, посматрани као фактори трансформације основне (стварне и замишљене) форме – показатељи су одричности, потврдности, упитности и експресивности.

Будући да су на друштвеним мрежама видљиви текстови, и да се ти текстови идентификују као „дискурс друштвених мрежа“, у другом поглављу дисертације кандидаткиња трага за одговорима у каквој су вези термини „текст“ и „дискурс“, тачније, да ли се могу узимати синонимично. Када се говори о тексту/дискурсу, а узимајући у обзир чињеницу да се на дискурс могу применити различита тумачења у погледу разграничења појмова *дискурс* и *текст* – у раду је представљена теорија Н. С. Валгине, која је је прихваћена као релевантна за ову дисертацију, а по којој се дискурс одређује као говорни продукт, а текст као резултат тог процеса.

У дисертацији се текст посматра као активан процес стварања који мора имати своју структуру, док се изградња текста у том смислу – а по узору на погледе Дементјева – схвата као процес одређен темом, информацијом која се изражава, условима споразумевања, задацима конкретног саопштења и изабраним стилем излагања.

У овом поглављу представљени су најзначајнији приступи проучавања дискурса у лингвистици, са посебним истицањем истраживања Харисова, Ван Дајкова, Диаз-Бонеова и Кристалова. У разматрању појмова *дискурс* и *дискурзиван* у домаћој лингвистици, кандидаткиња је пошла од њиховог лексиконског одређења у Речнику матице српске и Речнику српског језика (Једнотомнику), као и од дефиниција Вучковића, Бугарског, Ковачевића, Симића и Јовановић Симић. Предмет проучавања у овом поглављу јесте и анализа дискурса која испитује значења исте речи употребљене у различитом контексту, уз осврт на теорије које су понудили Браун и Јул, Ферклаф, Горина и Лазарева. При чему је интернет-лингвистика предмет проучавања у првом реду Д. Кристала и С. Херинг, а дискурс-интернет је предмет научног разматрања Мекнејра и Барона. Код нас је последњих година проучавање употребе језика у он-лајн комуникацији у експанзији, па тако Мијомановић пише о комуникацији лекара и пацијента, Албијанић истражује стратегије које учесници форума примењују у онлан-комуникацији, па се, даље, одступањима од стандарднојезичке норме баве Лазић и Поповић. Овде као предмет сродних проучавања спадају и језик који се користи у електронској комуникацији, а који Ј. Редли одређује као значајно извориште иновација; као и језик дискурсне комуникације на интернету уопште, који успешно проучава Радић-Бојанић, стављајући истраживачко тежиште на форму тзв. електронског ћаскања.

У трећем поглављу дају се дефиниције појмова друштвене мреже и виртуелне заједнице, према Муслудину, Џонсону, Линдзи, Бојду и Елисон – након чега је, на основу глобалних статистичких података – утврђено да су најпопуларније четири друштвене мреже:

'фејсбук', 'инстаграм', 'твитер' и 'тик-ток'. Суштина употребе друштвених мрежа састоји се у комуникацији и сталној интеракцији људи. Анализом језика интернета кандидаткиња је утврдила да учесници 'нове комуникације' пишу спонтаније и лежерније, јер се комуникација одвија каналима који истовремено представљају и њену електронску 'подршку'. Забележени говор добија обележја постојаности, као сваки текст, али на друштвеним мрежама та је постојаност условљена извесним ограничењима, разуме се – у зависности од врсте мреже, дужине текста, комуникативног типа и сврхе друштвене мреже. Управо због поменутих могућности варирања текстова, а из различитих разлога и са различитом сврхом – у другом делу трећег поглавља дисертације говори се о појединачним карактеристикама сваке од ове четири друштвене мреже, са освртом на заједничка обележја, али и на неке одлике својствене само одређеној друштвеној мрежи.

У четвртом поглављу анализирана је лексичка и фразеолошка грађа у дискурсу друштвених мрежа. Уочено је да је језик на друштвеним мрежама спонтан и непосредан, што по себи условљава употребу експресивне лексике, а доминантна одлика на плану лексике јесте присуство (1) интернетске терминологије, нарочито оне која се односи на одређену мрежу (*пратилац, пријатељ, твит, твитераи, твитерашица, тиктокер*), (2) неутралне лексике, (3) позајмљеница (*фоловер, лајк, гуглање, сурфовање и др.*), али и (4) стилски обојене лексеме (*колачић, красти*). Језичке иновације на друштвеним мрежама на лексичком нивоу карактерише и употреба нестандардних облика, тј. жаргона и неологизама, па су у овом делу дисертације анализирани нестандардне лексичке јединице са семантичког и прагматичког аспекта, а када је грађа то захтевала, и са творбеног и функционално-стилистичког аспекта.

На фразеолошком плану разматрани су глобални и компонентни фразеологизми (који су у предности над глобалним), и уочено је да се у дискурсу друштвених мрежа употребљавају са значењима која су најчешће у складу са дефиницијама у речницима. Што се тиче њихове структурне организације – кандидаткиња је издвојила синтагматске и реченичне типове, са напоменом да су реченични знатно мање заступљени, иако се синтаксичке варијације, интерполације и промене граматичких категорија и функционалних маркера управо тичу реченичних чланова. На фигуративном плану разматрана је улога метафоре, поређења, антитезе, ироније, алегорије, еуфемизма и метонимије.

У петом поглављу анализиран је синтаксички аспект реченичне оперативности, посебно варијације модела у дискурсу друштвених мрежа: 'фејсбук', 'инстаграм', 'твитер' и 'тик-ток'. Анализа је спроведена са више аспеката: са аспекта истинитости, интерогативности и експресивности – уз операторе који утичу на (а) негацију и структуру одричне реченице; (б) интерогацију и структуру упитне реченице и (в) експресивност и експресивне реченице. Дакле, испитиване су варијације модела које се тичу његове негације, афирмације или истинитости применом операција и оператора на свакој друштвеној мрежи понаособ. На лексичком нивоу негирањем именица, придева или прилога испитивано је њихово одрично значење и улога префиксације помоћу негатора *не-* и *ни-*. На исказном нивоу анализирана је асерција и негација (*Да/Не*), као и негација реченичног садржаја остварена негацијом предиката, која подразумева одричну конструкцију у којој је *не* испред глаголског облика, тј. када претходи предикату. Ову лексичко-синтаксичку појаву кандидаткиња је пратила и у другим случајевима, нпр. у морфолошкој фузији, или у склоповима негације и помоћног глагола.

Што се тиче типова и врста негација – уочене су и анализи подвргнуте тотална и парцијална, затим ослабљена, умножена, појачана и синтагматска негација. При томе су описани и показатељи упитности, тј. оператори којима је интерогација реализована, као и њихова обличка варијација и значењска флукуација. Будући да је улога упитних реченица постављање питања, саговорник се подстиче на учешће у размени информација јер се од њега очекује одговор, а у томе комуникативно-дијалошком подстицају значајну улогу имају (1) предикатска питања (*ли, да ли, зар*), (2) питања остварена употребом упитних заменица (*ко/шта, какав*) и (3) упитним прилозима (*где, када, како, зашто, колико*).

У овом поглављу анализирани су и експресивне реченице, а експресивност је схваћена као појачавање, нарочито истицање неког садржаја, те је као таква условљена карактеристичном употребом језичких јединица којима се може изразити субјективни став и

емоција. У том смислу се разматрају (а) интонација, (б) екскламација (остварена речцама, вокативом, апострофом и опгативом), (в) императив, (г) упитна форма, (г) интерјекција, (д) парцијална експресивност и (ђ) изрази за ружење.

У шестом поглављу на конкретним текстовима приказан је стилистички аспект реченичне оперативности, тј. анализирани су језичко-стилске особине текстова на 'фејсбуку', 'инстаграму', 'твитеру' и 'тик-току'. Главни аспекти ове анализе могу се одредити као синтаксички, семантички и стилистички, а основни варијантни поступци којима се синтаксичке јединице моделују у стилистичке – идентификовани су као интензивирање, пермутација и осамостаљивање. На тај начин анализирани су негиране, интерогативне и експресивне конструкције, и у примерима које је понудила грађа препознате су неке од најважнијих језичких и стилских карактеристика оператора.

У седмом поглављу представљена су закључна разматрања као резултат кумулативног погледа на све парцијалне и сегментне закључке у вези са свима тематски одређеним поглављима које композиционо окупља дисертација.

VIII ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мср Цице Баџић представља прву опсежнију студију посвећену дискурсу друштвених мрежа. Предмет истраживања докторске дисертације мср Цице Баџић јесте синтаксичка варијативност у дискурсу друштвених мрежа: 'фејсбук', 'твитер', 'инстаграм' и 'тик-ток'. Будући да су друштвене мреже и онлајн-комуникација постале саставни део модерног човека, највише због своје мултифункционалности и разноврсности, те и да повезују људе широм света, омогућавајући им комуникацију без обзира на узраст, пол, културу, друштвени статус и образовање – проучавање комуникације на интернету интересантно је и значајно научницима у више области и дисциплина, а пре свега лингвистима. Неопходно је нагласити да ова дисертација по први пут пружа опис промена и тренутног стања у нашем окружењу који се догодио у интернет-лингвистици, те као таква може допринети развоју примењене лингвистике и теорије дискурса друштвених мрежа.

Савремена комуниколошка и вербатолошка, те и социолошка стратегија, доводи до изразите различитости у врстама, облицима, формалним изразима и текстолошко-жанровским реализацијама размене информација. На овакав начин формирају се групе и заједнице људи које повезује исто или слично интересовање за одређене садржаје, иако они могу бити физички удаљени, као што се не морају ни познавати. Управо због своје велике популарности, пажњу кандидаткиње, како што је наглашено, привукле су четири друштвене мреже: 'фејсбук', 'твитер', 'инстаграм' и 'тик-ток', те их она истражује у овако жанровски одређеном дискурсу друштвених мрежа – разуме се, теоријски и практично – утврђујући неке најважније карактеристике синтаксичке варијативности у овим поддискурсима.

Када говоримо о теоријском значају дисертације мср Цице Баџић, неопходно је нагласити да се овим истраживањем први пут пружа систематичан и разноврстан опис промена које су се у протеклих неколико година догодиле у тзв. 'интернет-лингвистици', нарочито када се говори о синтаксичким варијантама различитих облика мрежне комуникације. Овде се мисли на читав репертоар структурно-синтаксичких форми, вербатива, фразеолошких структура, лексичких иновација, стилских поступака, операција и формација, као и на комуникативно-хијерархијски уређене квантитативно-квалитативне прагмеме. Текстовете које корисници постављају на друштвеним мрежама функционално се разликују по многим критеријумима, поглавито по тематско-жанровском, али је примарни предмет истраживања мср Цице Баџић синтаксичка варијативност остварена реченичном оперативношћу и операторима. Исто тако, ови текстови се употребљавају у другачијим контекстима, па је нужно опајала којим све семантичким механизмима лексеме могу бити употребљене на друштвеним мрежама и којим поступцима могу мењати своја значења, и удаљавати их од конвенционалних и нормативно устројених.

Наиме, текстови на друштвеним мрежама показују извешан отклон од текстолошке, граматичко-структурне и правописне нормативности, што за стилску импликацију има стварање особеног (под)стила, а што је кандидаткиња мср Цица Баџић показала на лингвистичкој равни управо анализом исказне варијативности и реченичне оперативности, нарочито ако се има у виду да се реченичним операторима називају знаци реченичне функционалне диверсификације с обзиром на употребне и стилистичке функције. У овом погледу, овдашње истраживање могло би допринети развоју примењене лингвистике, стилистике, прагмалингвистике, фразеологије, лексикологије, али и теорије мрежног дискурса.

На почетку анализе кандидаткиња мср Цица Баџић уочава да је језик на интернету прилично разноврстан и у директној је зависности од тога која се друштвена мрежа користи. На 'фејсбуку', 'твитеру', 'инстаграму' и 'тик-току' корисници стварају различите текстове и жанровске форме, базиране на различитим типовима вербатива. Будући да су на друштвеним мрежама видљиви заправо текстови, али и да се истовремено говори и о тзв. дискурсу друштвених мрежа – кандидаткиња с правом поставља питање у каквој су вези термини „текст“ и „дискурс“. Оно што дискурс друштвених мрежа чини специфичним јесте комуникација која има особине и говорног и писаног језика, али се не може изједначити ни са једним од њих. У условима какве су друштвене мреже, наводи кандидаткиња, комуникација се одвија у писаном облику, али са елементима неформалног, разговорног стила, што омогућава свим учесницима креирање спонтаних и креативних текстова, па је потврђена доминација разговорног стила, али су евидентирани и елементи публицистичког, књижевноуметничког, административног и научног функционалног стила.

Виртуелно окружење свакодневно доживљава велику експанзију, расте број корисника, а самим тим мењају се и средства која се користе за комуникацију. Пратећи друштвене мреже, кандидаткиња је препознала могућност да се уочи директан утицај ова два фактора на дискурс интернета. У дискурсу друштвених мрежа, почетни исказ је 'објава', која је перспективно повезана са наредним (тј. 'коментаром'), а сваки следећи исказ ретроспективно се заснива на претходним, обликујући на тај начин низ или ланац коментара. Како Ц. Баџић закључује, највише реакција региструје се у исто време када 'објава' и настане, али је синхрона комуникација повезана и са темом разговора, које се разликују у зависности од друштвене мреже. На пример, на 'твитеру' су искази информативног карактера, а на 'фејсбуку' доминирају оптативи, па су добре жеље, честитања и учтивост повод за настанак и наставак комуникације. Са друге стране, на 'инстаграму' и 'тик-току' комуникација је претежно асинхрона јер рецепијенти путем системског претраживача проналазе одређени садржај који може бити објављен и раније, и тада одлучују да ли ће реаговати или неће.

Упоређујући испитиване друштвене мреже, ауторка закључује да су поред текста, високофреквентни и мултимедијални садржаји (видео, музика, фотографија), као и нелингвистички елементи, као што су емотикони, затим специјални знаци којима се ефикасније проналазе поруче по теми или садржају, или графичка опремљеност текста. Кандидаткиња разликује обим и дужину текста, уочава да је однос текста и другог садржаја на 'твитеру' у корист текста, али на 'тик-току' сви други садржаји (видео, музика, фотографија) изразито су обимнији у односу на текст. Жанр 'објаве' или 'коментара' на 'фејсбуку' и 'инстаграму' односи се на одређени денотат, и може бити упућен конкретној особи, док се на 'твитеру' реагује на појаву.

Језик на друштвеним мрежама поглавито је употребљен у сагласности са нормом, како утврђује кандидаткиња, и без обзира што су извесна кршења норме уочена, она нису у већој мери заступљена јер су чланови заинтересовани за што правилније писање. У анализираном дискурсу чланови друштвених мрежа највише се служе синонимним лексемским варијантама домаћег и страног порекла, а од нестандартне лексике говорници све четири мреже употребљавају најлешће жаргоне и неологизме. Примарни разлози за коришћење жаргона и неологизма су експресивност и тежња ка креативном и сликовитом изражавању, као и манипулативна намера и помодарство говорника. Такође, како се наводи, високофреквентни су фразеологизми, нарочито када се јасно истиче говорникова намера да додатно нијансира одређена семантичка значења, или се износи каква претпоставка, илузија или асоцијација, као и онда када се исказима потенцира квалификација говорника.

Лингвистички аспект оператора указује на употребну вредност облика чији је саставни део, и у том смислу, у дискурсу друштвених мрежа кандидаткиња Цица Баџић уочава у првом реду реченичне операторе који су показатељи потврдности, одричности и упитности. Реченичним операторима може се исказати и експресивност као средство утицаја – било на лексичком, фразеолошком или синтаксичком плану, а посебно када је говорник или писац свестан намере употребе одређених језичких средстава. У овом случају обим вербатива и његов структурно-хијерархијски тип немају пресудан значај. Тачније, улога сва три оператора јесте да варирају садржај реченице или исказа према померањима у њиховом интенционалном садржају, а са ослоном на лексичку и фразеолошку структуру.

Истражујући негацију и операторе као показатеље одричности, кандидаткиња анализом великог броја примера уочава да је негација упадљиво присутна на друштвеним мрежама, али да нема подједнаку дистрибуцију у свим посматраним поддискурсима. (1) Најзаступљенија је тзв. тотална негација, исказана одричном речцом *не*, као и посебном интонацијом, и са једнаким присуством у свим посматраним друштвеним мрежама. (2) Фреквентна је и тзв. умножена негација, посебно у експресивно интонираним исказима, или квантитативно развијенијим структурама. Негираним предикатима говорници 'фејсбука' и 'твитера' не приказују само одсуство неке информације, већ је одричан облик модел којим аутори обезбеђују ефикаснију промоцију својих ставова и тематике текстова, а говорницима 'инстаграма' и 'тик-тока' негација је део стратегије којом нешто забрањују.

Паралелним праћењем четири садржаја, кандидаткиња Цица Баџић прецизира да се интерогацијом исказује интенција чланова да се започне дијалог и да се у комуникацију укључи што више чланова, па се тако на 'твитеру' формира низ, а на другим друштвеним мрежама ланац коментара. Интерогација у примарном значењу није доминантна особина у посматраним дискурсима, јер се упитним конструкцијама чешће активира екскламативни, него нпр. изјавни одговор. На друштвеним мрежама – наводи кандидаткиња – идвојила су се три доминантна типа интерогације. (1) Први тип карактерише употреба оператора *ли*, *да ли* и *зар* – у свим посматраним поддискурсима, и показало се да су оваква питања погодна за исказивање чуђења говорника, нарочито ако се употребе речце *ли* и *зар*. С друге стране, 'да ли' питања двојачко се испољавају: (а) као права питања и (б) као питања којим се испитује неки став, вероватноћа, или се захтева мишљење саговорника. (2) Други тип питања настаје употребом упитних заменицама *ко*, *шта*, *какав*, а њихова варијантна употреба односи се на интересовања говорника у вези са предметима, личностима и појавама, али и у вези са квалификативним особеностима. (3) Трећи тип карактерише употреба више оператора – адвербијала (*где*, *када*, *како*, *зашто*, *колико*), међутим, оваква питања нису најфреквентнија, па се стиче утисак да говорнике не интересују значајно детаљи из саговорничког живота, а нарочито се не занимају за темпорално и спацијално значење.

Експресивност се потврдила као доминантна одлика овог типа дискурса, а од комуникативне намере говорника зависи који ће се оператор употребити. Међутим, говорници се често не ограничавају само на један оператор, већ се говорни поступци одликују комбинацијом више оператора у једном исказу. У том смислу, кандидаткиња Цица Баџић прецизно анализира наведену грађу, класификује је и категоризује на основу јасно дефинисаних критеријума, и уочава да се говорници често не ограничавају само на језички ниво размене информација. Ово се посебно односи на комуникативне ситуације када говорници износе неочекивани садржај или када је лексички материјал сведен на минимум, па је експресивност изражена интонацијом; и ова је појава једнако и значајно присутна у сва четири посматрана дискурса. Експресивност се на посматраним друштвеним мрежама најчешће обележава екскламаторима и императивом. Вредност екскламације огледа се у појачавању позитивне слике и ставова које говорник жели да прикаже у 'објавама' и 'коментарима', па се могу сматрати говорном стратегијом и формама учтивости.

Као важна одлика овог дискурса наводи се и стилистички аспект реченичне оперативности, а у анализи се издвајају синтаксички и стилистички поступци интензивирања, пермутације и осамостаљивања. Истиче се да активни корисници овог типа дискурса процес писања и текст као његов продукт схватају као модерну могућност за преношење усменог говора, па су креативне, сликовите и емоционално обојене реченице значајна карактеристика

дискурса друштвених мрежа, као што у њима и поменуте негација, интерогација и експресивност имају изузетно наглашену улогу. Негација може имати и појачајну улогу у изградњи глобалног смисла исказа или у истицању субјективног става, нарочито када је велика концентрација негативних форми, или када долази до замене фразне негације лексичком, као и онда када се неутрална структура конвертује у стилски експресивну. Сходно томе, кандидаткиња Цица Баџић закључује да су интерогативне реченице моћно експресивно средство са великом изражајном и комуникативном вредношћу, посебно због тога што се постављањем питања и не очекује нити тражи каква информација, већ њиме отпочиње комуникација, исказује неверица, одушевљење, чуђење или неслагање.

На основу свега реченог може се закључити да су резултати кандидаткиње Цице Баџић у овој анализи не само разноврсни, већ и по квалитету истакнути, с обзиром на чињеницу да значајно осветљавају неке лингвистичке, стилистичке и вербатолошке аспекте у истраживању дискурса друштвених мрежа, а који досад нису у поменутим наукама заузимали одговарајуће предметно место. Будући да су текстови на овој мрежи настали на један нов, рекло би се и модеран начин, те и у специфичним околностима и, што је најважније, као јавно постављени и доступни посматрању и интерпретацији – сва будућа, проширена и продубљена истраживања овога дискурса, на истом или новом корпусу – омогућила би поузданије закључке у вези са нпр. морфолошким, фонолошким или ортографским варијантама језика на друштвеним мрежама.

Могућности практичне примене резултата ове дисертације огледају се у томе што би се могла унапредити говорна и језичка култура свих говорника српског језика, а посебно ученика у основним и средњим школама, јер међу активним корисницима друштвених мрежа доминирају управо чланови ових узрасних структура. С друге стране, друштвене мреже нашле су своју примену и у образовању, па би млади могли унапредити своју функционалну и читалачку писменост. Познато је да је комуникација на друштвеним мрежама масовна, те да оне данас имају велики утицај на целокупно чланство, а нарочито на младе, и да могу утицати на промену понашања корисника. На ширем плану, неки резултати овога истраживања могу се употребити и за психолошка, комуниколошка и социолошка испитивања – у лингвистичком контексту, и са лингвистичким значајем.

IX ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације **„Синтаксичка варијативност у дискурсу друштвених мрежа“** аутора мср Цице Баџић, констатовано је да утврђено подударане текста износи 8%.

Овај степен подударности последица је цитата и случајних поклапања, што је у складу са Чланом 9. Правилника.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија за оцену докторске дисертације констатује да је дисертација „Синтаксичка варијативност у дискурсу друштвених мрежа“ кандидаткиње мср Цице Баџић оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Комисија стога предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати с позитивном оценом Извештај о оцени докторске дисертације под насловом „Синтаксичка варијативност у дискурсу друштвених мрежа“, коју је урадила кандидат мср Цица Баџић под менторством др Јелене Јовановић Симић и да је, у складу са прописима, упути Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

У Београду, 28. априла 2023.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
др Јелена Јовановић Симић
председник Комисије
2. _____
др Катарина Беговић
члан Комисије
3. _____
др Јелена Петковић
члан Комисије
4. _____
др Сања Огњановић
члан Комисије